

Posudek bakalářské práce Daniely Olšanové „Urážky na cti ve svědeckých výpovědích období raného novověku“, FHS UK LS 2008, posudek vedoucího práce

Daniela Olšanová si pro svou bakalářskou práci zvolila téma, které lze zahrnout do (sociálních) dějin jazyka. Takto nazvali svůj sborník v roce 1987 Peter Burke a Roy Porter. O něj, resp. o zde publikovaný článek Davida Garriocha se autorka mimojiné opírala. České dějepisceví se kromě nečetných sématických prací (I. Němec, J. Macek) vztahu jazyka a sociální reality téměř nevěnovalo. Uchopení takového tématu proto vyžaduje znalost zahraniční literatury a zejména zvládnutí jejích metodologických východisek, případně alespoň uvědomění si složitosti poměru mezi pramenným svědectvím, předpokládaným dobovým užíváním jazyka a společenským kontextem či hypotetickou sociální realitou. Na zvládnutí bezesporu zajímavého pramenného materiálu však byla autorka sama. Ačkoliv by se posudek bakalářské práce měl zabývat výlučně jejím textem a nikoliv okolnostmi jeho vzniku, je v tomto případě nutné uvést, že vyjma zadání tématu a výběru pramene (a s tím spojeného překladu) autorka bakalářskou esej zpracovávala sama, zcela bez konzultace s vedoucím. Svým způsobem tedy práce dokládá pouze a jenom autorčiny schopnosti na konci studia.

Největším přínosem práce Daniely Olšanové je – i co do počtu stránek – excerpce urážek z knihy svědomí města Žatce z let 1580-1587, vydané Bohumírem Roedlem. Pokud bychom nestrukturovaný obsah předcházející studie měli nějak rozčlenit, pisatelka nejprve svůj pramen charakterizuje (a přitom se zabývá mj. věrností písařského záznamu), poté představuje nejhojnější nadávky, dále se zabývá místy, kde nadávky či urážky měly být proneseny. Následně vyhodnocuje početní zastoupení nejčtenějších urážek, zamýšlí se nad jejich typologií a de facto rovněž nad postojem svědků, ale i písařů k urážkám obecně.

Struktura eseje není úplně nepřehledná, výklad neztrácí nit, přesto lze mít k pořadí kapitol výhrady. Práce se soustřeďuje pouze na urážky v souvislosti s městským soudnictvím a chybí jí širší historické zakotvení, například v dějinách českých předbělohorských měst, jejich správy a soudnictví. O městu Žatec, kde Olšanové pramen vznikl, a jeho správě v textu téměř není pojednáno. Úvod (s. 5) je místo kritického zhodnocení dosavadního bádání pouhým přehledem nečetné literatury, v němž nadto chybí i některé později citované monografie a studie (Winter, Klabouch, Stejskal). Známou knihu Michaila Bachtina (jež však rozhodně nepojednává o „prvobytné společnosti“) zde autorka oproti tomu zmiňuje, dále ji ale nevyužívá. Opřít se o ní mohla při stanovení výchozího problému či otázky a metody, s jejíž pomocí by je chtěla řešit. V úvodu práce však jakoukoliv teoretičtější část postrádáme. Čtenář tak vlastně neví, co pisatelku na urážkách (kromě jich samých) zajímá, resp. co jejich užívání vypovídá o

společnosti raněnovověkého města a proč by vůbec měly být studovány. Inspirovat by se k tomu bylo možno např. studií Petera Burkeho „Urážka a rouhání“, která nedávno vyšla v českém překladu v knize „Žebráci, šarlatáni, papežové“. Tato práce sice zůstala Olšanové utajená, nicméně jinak si autorka s heuristikou poradila v rámci možností dobře.

Právě s oporou v sekundární literatuře a v Roedlově úvodní studii k edici věnuje autorka poměrně velkou pozornost analýze pramene, jeho věrnosti, roli svědků před soudem a „přesnosti“ písařů. Při absenci dalších pramenů a srovnání je tento rozbor nutně zjednodušující, konstatovány jsou možné posuny od předpokládaného projevu svědků před soudem; se závěrem, že jde stále o nejbezprostřednější záznam jejich projevu se lze ztotožnit. Rolemi, které jednotliví svědci v soudní situaci hráli, či pozicemi, které svými výpověďmi konstruovali, tedy textem samotným bez souvztažnosti se sociální realitou, se Olšanová nezabývá.

V části, pojednávající o místech, na nichž byly urážky na cti pronášeny, i jinde dokazuje autorka, že umí dobře pracovat s literaturou a ověřovat její teze ve vlastním pramenném materiálu. Zde kupříkladu v souladu s R. van Dülmenem konstatuje důležitost veřejnosti či „divadelního“ publika nejen pro „efektivitu urážení“, ale i pro konstituování sociálního statutu vůbec. V následujících pasážích se Olšanová vyrovnává také s typologiemi urážek a nactiutrhaní, pocházejícími od D. Sabeana, Michaela Franka a Michala Tocha, aby došla k nikterak překvapivému závěru, že žádná z nich jejímu materiálu zcela neodpovídá. Proto se pokusila o typologii vlastní, která je však spíše rozlišením užití nadávek, resp. jejich původců a adresátů (autorka tvrději používá výraz „terčů“) podle genderového hlediska. I zde však nedospívá o mnoho dále než ke zjištění toho, jaké nadávky užívaly ženské a jaké mužští mluvčí (s. 23). Asi interpretačně nejdále se Olšanová pouští, když se – opřena o studii D. Sabeana – zamýšlí nad absencí takzvaných reverenčních formulí v žatecké knize (jinak se tyto formule či jejich zkratky v český trestněprávních pramenech, přinejmenším z pozdější doby, ovšem běžně objevují). Jedním z důvodů může být funkce a určení pramene: zápisy v knize nebyly na rozdíl od württemberských protokolů postupovány vyšším úředníkům (před nimiž by si nižší písaři museli zachovat důstojnost), ale sloužily městské správě. Náležitým postřehem je i to, že v případě protokolů mluvčí či písaři takto označovali výrazy v nepříznakovém, neutrálním vyjadřování popisujícím vlastní konání, kdežto ve svědectvích zejména pro nactiutrhaní byly urážky jejich hlavním obsahem (s. 28). Ani ne třicetistránkový text bakalářské práce je uzavřen shrnutím (s. 29), kde autorka ještě jednou ozřejmuje svůj záměr, totiž „podat obraz verbálních urážek ve společnosti raněnovověkého města“. Práce má vesměs dobrou stylistickou úroveň, na některých místech je však nedotažena a chybí ji to, co bychom nazvali „štábní kulturou“ kvalifikační studie. Není možné citovat sekundární literaturu tak, jako to Olšanová činí v poznámkách 54 a 85 („Sabeana, stránku si již bohužel nevybavuji“, „Stejskal, snad tamtéž“). V pozn. 42 nelze citaci z Koldína uvést „tamtéž“, není-li tento autor citován v poznámce předchozí. Při prvním uvedení by rovněž bylo vhodné citovat Sabeanaův článek (pozn. 109). V poznámce 8 by bylo na místě citovat originální znění i umístění Garriochova článku a ne pouze vlastní překlad. Řídké jsou stylistické nedostatky jako absence podmětu tak, kde není jasný

z předchozí věty či se v ní vůbec nenachází (s. 10, poslední věta 1. odstavce, s. 27, začátek 2. odstavce). Pisatelka se rovněž nevyvarovala překlepů a přehlédnutí (mj. s. 2, 3, 11, 14, 15, 21, 23). Za určitý, byť asi ne zásadní nedostatek, lze mít rozsah předložené bakalářské práce – 28 stránek textu, který je však zčásti vyvážen více než šedesátistránkovou tabulkovou přílohou, podchycující veškeré urážky a nadávky v Roedlově edici. Za podstatnější pokládám nedostatečnou reflexi tématu včetně metod(ologi)ického zakotvení a chybějící vztahy k sociálním dějinám raněnovověkých měst. Autorka do konce nedotáhla ani interpretaci svých zjištění. Svou excerpici přitom ukázala poměrnou píli, které však poněkud scházelo vedení. Z těchto důvodů **nepokládám práci** v této podobě **za zralou pro obhajobu** a doporučuji její přepracování. Téma, které si Daniela Olšanová zvolila, si to jistě zaslouží.

Praha, 8. srpna 2008